

QISHLOQ XO'JALIGI TERMINLARIDA SINONIMIYA HODISASI

Xamidov Mirmuxsin Mirolimovich

Toshkent davlat agrar universiteti.

(Nemis tili o'qiruvchisi) katta o'qituvchi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6616439>

ARTICLE INFO

Received: 28th May 2022

Accepted: 02nd June 2022

Online: 05th June 2022

KEY WORDS

*terminologiya, qishloq
xo'jaligi, umumiy tarkib,
sinonimiya hodisasi,
semantic tahlil.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetini tashkil etish" va "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmonlari, O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqida"gi Qonunidan kelib chiqqan holda o'zbek terminologiyasi sohasining predmeti, maqsadi va vazifasini yoritish, fan doirasida o'rganiladigan bosh masalalarning mazmun-mundarijasini belgilash, talabalarda terminologiyaning maxsus ilmiy-texnikaviy ma'nolarni ifodalovchi termin yoki so'z birikmalari tizimi, uning muayyan adabiy til so'z boyligida albatta mavjudligi, leksikaning ajralmas bir qismi ekanligi, terminlar bilan leksika orasida farq borligi xususida bilim va ko'nikmalar hosil qilish, terminlar shakllanishida intralingvistik va ekstralingvistik omillarning roli, terminlarning struktur-grammatik qurilishi

ABSTRACT

Maqolada qishloq xo'jaligida ishlatiladigan terminlar sinonimiyasi va ularning umumiy terminologiyas sohasida tutgan o'rni xususan ushbu shohaning fan sohasi sifatidagi so'z qolibi haqida umumiy ma'lumotlar va tahliliy materiallar keltirilgan

qatlamlari, hosil bo'lish yo'llari, terminlar tarkibidagi leksik-semantik jarayonlar, terminlarni tartibga solish, muvofiqlashtirish, terminologik tadqiqotlar, terminologik lug'atlar borasida ma'lumot berish muhim vazifalardan hisoblanadi.

Ma'lumki, terminologiyada polisemiya va sinonimiya hodisalarining mavjud bo'lishi ma'qullanmaydi. Biroq qator terminologik sistemalarda muayyan narsa-buyum yoki tushunchani ifodalashda ba'zan ikki yoki undan ortiq sinonim (dublet)lardan foydalanish ko'zga tashlanadi.

Milliy istiqloldan so'ng O'zbekistonda kechgan agrar islohat, so'zsiz, qishloq xo'jaligini qayta qurishda yetakchi ahamiyatga ega bo'ldi. Sobiq sho'rolardan qolgan kolxoz va sovxozlar tugatildi. Qabul qilingan "Yer kodeksi"ga muvofiq dehqon va fermer yer mulkdoriga aylandi.

Fermer xo'jaliklari o'zlariga bildirilgan umid va ishonchni sharaf bilan oqladilar. Respublika agrar sektorida olib borilayotgan islohatlar mulkdor,

mulkdorlar sinfi, ferm er xo jaligi, ko 'p ukladli iqtisodiyot, tomorqa xo'jaligi, subsidiya, pay, investitsiya, investor, innovatsiya, ijara pudrati, yangicha xo'jalikyuritish singari mutlaqo yangi tushuncha va realiyalaming yuzaga chiqishini ta'minladi.

Chunonchi, terminologiya masalalariga qaratilgan ayrim ishlarda termin-atama-istiloh so'zlaridan sinonimik uya tarzida foydalaniladi. Sir emaski, o'zbek tiliga davlat maqomi berilgandan keyin ba'zi subyektiv nuqtayi nazarlar natijasida termin o'mida atama derivatini qo'llash faollashdi. Bir qaraganda, baynalmilal o'zlashmaga har jihatdan mos tushgan o'zso'zning qo'llanishi m a'quldek tuyuladi. Lekin termin o'zlashmasining ta'rifi bilan atama yasamasi qamrovini qiyoslash har ikki leksemani sinonim tarzda ishlatishning maqsadga muvofiq emasligini ko'rsatadi. O'z vaqtida A.Hojiyev termin so'zini atama yasamasi bilan almashtirishning noto'g'ri ekanligi, uning sabab va oqibatlarini xususida jiddiy mulohaza yuritgan edi (Hojiyev, 1996; 22-25). Shulami hisobga olgan holda, termin o'zlashmasini ilm-fan, texnika sohalari yoki tarmoqlarida qo'llanuvchi so'z va so'z birikmalari, atama so'zini shartli ravishda qo'yilgan nomlar (nomenklatura, nomenlar), xususan, geografik obyektlar, joy nomlari

(toponimlar), arabcha istiloh o'zlashmasini esa tarixiy terminologiya aspektidagi izlanishlar, tarixiy manbalar matnidagi tushunchalarga nisbatan ishlatish (Madvaliyev, 2017; 28-30) o'zini oqlaydi.

Xullas, terminlar xususan qishloq xo'jalik sohasiga oid terminlarning sinonimiyasi umumadabiy so'zlardan tubdan farqlanuvchi leksik qatlamni o'zida mujassam etadi.

Ushbu farq quyidagi asosiy xususiyatlarda aksini topadi:

- semiotik (terminlarda belgi va ifodalovchi o'zaro simmetrik munosabatga kirishadi);
- vazifaviy (terminlar nafaqat nominativ, balki definitiv funksiyaga egaligi bilan ham xarakterlanadi);
- semantik (terminlar faqat maxsus tushunchalarni ifodalaydi, ulaming har biri o'z ma'nosiga ko'ra unikaldir); tarqalish, ommalashish (faqat fan tiliga oid terminlar muayyan qismining umumadabiy tilga kirishi ulaming boshqa sistemaga xosligiga to'sqinlik qilmaydi); shakllanish yo'llari va vositalari (terminologiyada umumadabiy til so'z yasalishi vositalarining harakati maxsuslashgan, standart, turg'un modellarni ishlab chiqishga bo'ysunadi) (Danilenko, 1977; 208)

References:

1. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak.-Toshkent: O'zbekiston, 2017.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 13-maydagi PF4797-son "Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetini tashkil etish to'g'risida"gi Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 17-fevraldagi PQ2789-son "Fanlar akademiyasi faoliyati, ilmiy tadqiqot ishlarini tashkil etish, boshqarish va moliyalashtirishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oliy ta'lim tizimini yanada rivoltantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori.
5. Абдуллаева А. Лексика сферы международных отношений (на материале русского и узбекского языков). Автореф.дисс.канд. филол. наук.-Ташкент, 2013.
6. Abdullayeva Sh. G'aznachilik sohasida qo'llaniladigan moliyaviy-iqtisodiy terminlarning chog'ishtirma tadqiqi (ingliz, o'zbek va rus tillari misolida). Filol. fan. bo'yicha fals. dok. diss. avtoref.-Toshkent, 2018.
7. Abdurahmonov G', Rustamov A. Qadimgi turkiy til.-Toshkent: o'qituvchi, 2012.